

ԲԱԺԱՆՈՐԴՎՐՈՒԹԻՒՆ

Պաշտարան	հաւար
Տարեկան	12 ֆր.
Վեցամսեայ	6 "
Արտասահմանի	
հաւար տարեկան	15 "
Վեցամսեայ	8 "

Աւերիկայի	հաւար
Տարեկան	3 ֆր.
Վեցամսեայ	1.50 "

Իսկուզան տղր առաջին երեսին հաւար 40 ս. իսկ վերջին երեսի հաւար 20 սակրիսէ հ. երեսին աւելի ակաւնէրու հաւար 20 օ/օ գեղջ կըլլայ:

Վառնայի հաւար ձեռքէ 40 սակրիս

ՇԱՐՋՈՒՄ

ՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂՄՔԱՎԱՆ ԵՒ ԳՐԱՎԱՆ

ԿՐ ՀՐ ՏԱՐԱԿՈՒԹԻ ՉՈՐԵՔՆՈՐԹԻ ԵՒ ՇԱՐՋՈՒՄ ՕՐԵՐԸ

Եւրոպայի քաղաքացիական շարժումների ամսագիրը

R. P. Kalémecarian, (Autriche)

Редакция на вѣстникъ "Шаржумъ" Варна Mechitharistengasse W. 4. Vienne Varna (Bulgarie)

Արտասահմանի հաւար ձեռքէ (20 ԱՆՆԹԻՄ) (Պաշտարանի հաւար ձեռքէ (15 ԱՆՆԹԻՄ)

Գրութիւնք եւ չին տրուիր

«ՇԱՐՋՈՒՄ»-Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԿՐՈՒՈՂԸ ԲԱԺՆԵԿԻՆԸ ՊԵՏԻ Է ԿԱՆՈՒԿ Վ ԱՐ

ՁԵՆՆՊԱՅՆԵՐԸ

Աստիք յեղափոխութեան հին աշխատորենքն են: Ժամանակին ազգային ազատագրութեան պայքարին համար զիջողունութեան և անձնուիրութեան թեւազրկել անհրաժեշտ էր հանդիսացած են: Քիչ քիչ, խոնջէնքը և զրուսնքը եկած են զանոնք յափշտակել յեղափոխութեան կրկնէն: Հիմակ ձեռնպահ են անոնք:

— Ես պարտքս կատարած եմ. եթէ ամէն մարդ յարմար ատենին իր պարտականութեան բաժինը իսպաս դնէ յեղափոխութեան, ազգը կ'ազատի:

Ձեռնպահը կամ աշայէս կըսէ՝ իբր թէ պատրուակներուն ամէնէն տրամաբանականը զլորելու համար, կամ աշայէս կը մտածէ՝ իր խղճին առջեւ արդարացեալու համար իր տարրինակ ընթացքը:

Իործ իշներ կան—գոնէ իմ ճանչցածս—որ ասպարէզի մը մէկ ծայրէն միւսը քալած ըլլալու պէս դուրս ելած են հիմակ անկէն և անկէն մը գացած են հանգիւլու: Խնամք տանելով իրենց մարմինն զոր երբեմն այնքան ինկախութեն վտանգին իցոյց դրած էին: Այլեւս հեռուանց միայն կը գիտեն ազատագրութեան հրատապ սենդին անոնք ու շարաշուք զալարումները, տեսակ մը հեշտանք խըժելով այս հայեցողութենէն: Հանգստեան թռչակի կոչուած պաշտօնեաներու կը նմանին անոնք: Իբր թէ յեղափոխութեան մը մէջ ճիւղը ըլլար, ուր պաշտօնեաներ տարիներու սրոշ ընթացքէ մը ետք կ'առնեն կը քալեն ապուշ ու մեքենական աշխատութեան մը պատուը վայելելու համար:

Երոպա, Ռուսիա, Եգիպտոս, և նոյնիսկ Քուրդիս կը գտնուին յեղափոխութեան այս վեգերան:

Ներքէն: Հանդարտօրէն, անխըլիրա նստած են: Ապագանին կը պատրաստեն այլեւս, ժամանակին յիմարութեան մը բրած, բայց հիմա ողջամտութեան և բանաւորութեան շրջանը թնւակոխած ըլլալին հասկցնելու զերով: Մէջերին կայ սր ալ բարեկարգ մարգուտ հովեր առած են: Խոնտեղ ունին, գործ մը ունին, արհեստ մը կը բանին, կամ վաճառականութիւն կը բանեն: Կարելի է այդ հերոսները, ազգային ազատագրութեան այդ ռազմաբանները անհասկնալի «փոխաւոր» մը հիմա բոլոր մարդկային ճիգերին կը թափեն պուռուս մը, խոշոր փորով, կուտ երեսով պուռուս մը դառնալու:

Այս դասակարգին լուրջ տիպարներուն քով ծիծաղելիները, զգուշներն ալ պակաս չեն: Ձեռնպահ յեղափոխականի հանդամանքը մէկ քանի տարիէ ի վեր նախանձելի նորաձեռնութեան մը կարգ անցած ըլլալուն, ոչ բալի, ցաւագար, կտորած թափած սիպարներ այդ հանգամանքին ներքեւ տեսակ մը կարեւորութիւն կ'առնեն՝ համեստ հըպարտութեան երեւոյթով մը, խորհրդաւոր լուրջութեան կեղծելով. դէպքերով, արկածներով, զիջողական ծառայումներով գրուագուած անցեալ մը քիչ մը կը պատեն: շատ մըն ալ զգացնել կուտան: Իրենք ալ հիմա ձեռնպահ են՝ շատ մը պարագաներէ զլուած, ձանձրացած: Այս կեղծ ձեռնպահները ուր որ երթան՝ խնամք կը տանին միամիտներէ շրջապատուելու: Եւ ալ արցակներ կը քահուի: Խոտերը, յերիւրանքները իրարու ետեւէ կը նստեն շուրջերին բայուած բերաններուն մէջ:

Օր մը, այս անսակ կատարելագործուած տիպարի մը հանդիպեցայ տան մը մէջ, միամիտ աղաքներէ ու կիներէ շրջապատուած: Կապոյտ ակնոցին տակէն մտի բիբերը շրջեցնելով՝ մարդուկը կ'ըսէր հրաշալի խորհրդաւորութեամբ:

— Ես ալ անցեալ ունեցած եմ, ես ալ:

Ու մինչդեռ լուրջ հիացումի տարուող ներկաներուն ոսկորներուն մէջ կը պտտուէր. անդին հանած վարածին մէկը սա բառը նետեց, հեզութեան հըրաշակերտ մը:

— Կամուրջէն:

Ուրեմն լուրջ ձեռնպահներուն «մէկը» համեմատ, ամէն հայ գործունէութեան սրոշ շրջանէ մը ետք ամէն բանէ պիտի քաշուի: Վերմակը զլուտն սլտի ծածկէ, և ազգին ներկայ վիճակին մէջ վիտայող անհատուած պարտականութիւններուն հանդէպ ժայռի, գիակի պէս անզգայ պիտի մնայ:

Ես կան ընթացք մը արդարացեալու սահմանուած այս պատրուակը ո'րքան այլանդակ նոյնքան եղբունական է, ազգային ներկայ տագնապալի կացութեան մէջ:

Ո՞վ կընայ անգիտանալ որ ազատագրութեան գործի մը յաջողութիւնը հաւաքական ուժերու վիթխարի լծակին ներքեւ միայն կընայ ապահովուիլ: Եթէ այսօր ամէն հայ ու է պարտքի մը կատարումէն յետոյ՝ անէր քիչը՝ շրջանը անցուցած ըլլալու յիմար մտածումով, հայութեան կեանքը կաշկանդող, անոր մարմինը խորտակող ահաւոր լուծը վեր վերցնելու, մէկդի նետելու համար անհատական ուժերու նիհար, սկար սողանցում մը միայն պիտի գոյութիւն ունենար յուստ: Եւ լուծը զոր շախմատիս համար ազգին լամբական ճիգին պէտք կայ գերազանցօրէն:

Ու երբ երանելի ձեռնպահները աւելի քան ու է մէկը գիտակցեն այս յախտեանական ճըշմարտութեան: Ու այս գիտակցութեամբ աւելի կը ծանրանայ իրենց սրգեգրած նոր վարուելակերպը՝ ազգին հանդէպ, որուն տիրական կարօտութիւն:

Ներուն իրենք ամէնէն աւելի ծանօթ են: Իրենցը պարզապէս եսասիրութեան տագնապ մըն է զոր արդարացեալու վտուութեան առջեւ իսկ չեն ընկրկիր ամենեւին, և խեղճ ազգին ճիւղն կուզեն կախել իրենց անօրակելի դասալքութեան ամբողջ մեղքը:

Յեղափոխութեան հրաժակներն տուած այս մարդիկ միւսնոյն ժամանակ ապայայցք տուած են իրենց նկարագրին անկայունութեան և կամքի բացարձակ չգոյութեան: Հեռուանց, սկեպտորէն, յափրացածի մը ծամաձուռովը՝ իրադարձութիւնները գիտել, եղածին չհանել, նորարծարծ եռանդները, խոնդաւառ սլացանքը, անձնուիրութեան և հայրենասիրութեան խրոխտ ու պանծալի ուսուանումները արհամարհանքի ժպտի մը առարկայ դարձնելը իր մէջ չի պարունակեր ու է անձնասիրութեան գոհացում, ու է յաղթական մէջ: Այդ ընթացքը մէկ բառով մը միայն որակելի է, վտուութիւն: Եւ որ պատասխանը մէկ հատ մըն է միայն, թո՛ւք. անոր վարձատրութիւնը մէկ հատ մը միայն կընայ ըլլալ: Հանրային նշանակում:

Եւ, աւագ, մընչեւ իսկ անսանք՝ Ձէլութի գոռոզ ապառաձներուն վրայ ընդզուով դըրօշը ձաձանեցնող քաջը, որ նաքէն յեղափոխութեան այդ խորհրդանշանին դէմ անլուր լուտանք մը արձակեց անպատկառ լսիրշութեւ մը մը, պարզելով մեծագոյն գայթակղութիւնը որ հայկական յեղափոխութեան տասնհինգամայ շրջանին մէջ պայթած ըլլար հրեք:

Պատմութեան չե՞ն վախնար աս մարդիկը:

Շարժ

ՀՈՒՏՐԱՅԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՐՐԱՆՈՅՐԸ

(Շար. նախորդ քիւնն եւ վերջ)

Միայն մէկ բան սորվեցուցած չէ ինք իրենց, եւ կը խրատենք զիրենք որ յառաջ չերթան այդ ուղիին մէջ, այն է, ուրիշներու, մանաւանդ քանի մը տարիներ անալթանաբար իրենց բարերար եղողին զէմ այդ գոնիկ եւ նախատական լեզուն գործածելու չափ ստորնալը Այդպիսի լեզուն մշակութիւնը ուրիշ ազգեցուծեալն կը պարտին, զոր փամանակին ողբացիք մեր Ձիւնադուրի հրատեղութիւն մէջ:

Եթէ ստացածնէն շատ աւելի կըրտւ. Խ. — Պ. Թումանյանի այս պաշտպանական նամակը հրատարակեցինք անոր համար որ իր անձինն ու իր հաստատութեան ոչ համակիր ոչ ալ անհամակիր գտնուելու պատճառներ ունինք, Իր այս սողորուն մէջ խորին ու անկեղծ վշտի մը շնչաբխով, որ յուզել է: Միայն կը մըղուինք հարցնելու իրեն թէ իր հաստատութեան հիմնուած օրէն մինչեւ հիմակ անկէց եկող անցնող ոլբերուն ամէնքն ալ հաւատարապէս յոռնակարագրի տէր անպիտան արարածնոր էին որ իրենց բարերարին կամ պաշտպանին դէմ վրեժեցան միահաղոյն կերպով. ասոնց մէջ մէկ աղանքի մը, մէկ երախտագէտ մը չզբռնուեցա՞ւ հիմնադրին համակիր, որ ելլար ինքնաբերաբար զայն պաշտպանէր, մինչ արիւններ կը դատափնակէին զինքը: Երկուքն մէկը կամ Պ. Թումանյանի որբանոցը պատարարող հայ տղաքը ամէնքն ալ հաւատարապէս — ոչ իսկ մէկ բացառութեամբ — անբարոյական ճիւղաներ են որ իրենց բարերարին դէմ կը զինուին այդքան անիրաւօրէն, կամ ինքը Պ. Թումանյան ինքզինքը չարբոյնող պաշտպան մը եւ դատարակ մըն է, եւ իրեն ու հաստատութեանը մասին դրուածներուն մեծ մասը ճշմարտութեան գրօշմը կը կրեն:

Պ. Թումանյան ասոր ինչ պիտի ըսէ:

Հ. ՅԱԿՈՐՈՍ Վ. ԽԱՎԵՐՏԵՆՑ

Հ. Յակոբոս Վ. Խավերտենց որ մեռաւ 28 օգոստոս 1902 ժամանակակից ծանօթ դէմքերէն չեղաւ անչուշտ, բայց հոչակ եւ արդիւնք նոյն բանը չէն, համարը յաճախ անիրաւ վարձատրութիւն մ'է: Ինքը կրնար անոնցմէ ըլլալ, եթէ իւր բոլոր գործունէութիւնը նուիրած չըլլար հայ ազգը Եւրոպային ծանօթացնելու ասով ինքն անծանօթ մնալ ազգին:

Հ. Յակոբոս Վ. Խավերտենց ծնած էր Ձմիւռնիւ, 1835ին, ընտանիք մը զոր ինքն ջանկեցի գաղթականութիւն մը կը համարէր: Եւ որոյ մէջ միակ հայրենասէրն ըլլալուն համար կը պարծենար:

Ձմիւռնիոյ բնակչութիւնը խառնուրդ մը ըլլալով եւրոպական եւ ասիական ցեղերու, վաճառականական կեդրոն մը, զարգանալու միջավայրին մէջ գտնուեցան իւր լեզուագիտական կարողութիւնը եւ անտեսական սրատեսութիւնը:

Վենետիկ զրկուելով, 1844ին, Թափալէ լեան վարժարանի մէջ, շա-

թութիւն կ'ակնկալէին ու յուսալար եղան, յանգստեք իրենց քով թող փնտոնն: Միթէ կրցածը ձրի տուողը յանցաւոր կըլլայ ուղուած ամէն բան չի սալուէ: Կեռ պիտի սորվին թէ աշխարհի մէջ բաներ կան որ ոչ թէ պահանջելով ալ արժանիք ցուցնելով կը ստացուին: Բարեխրաց նուիրատուութիւններով պահուած հաստատութեան մը մէջ ինչ իրաւունք ունին համարարան փնտել: Եւ սակայն իրենք զիսն թէ կարող էի եւ զիս իրենցմէ աւելի մտնէն ճանչցողները նաեւ զիսն թէ որչափ կը փափաքէի զիրենք աւելի բարձր դպրոց մըն ալ զինչ կ'հրապարակ հանելէս առաջ, եւ նախակապ կարպագրութիւններն ալ բրած էի գրպորոցի մը հետ, միայն իրենց վարմունքը խափանեց գործը, բարձրորին ձեռքովի կործանելով՝ սրուն կորուստը պիտի ողբան իրենց բոլոր կենացը մէջ եւ մենք ալ իրենց հետ:

Բայ աստի անդիլիւն սորված են, մեծ մասը անգլիացոց դպրոցի մէջ եւ անգլիացի աղօց ընկերակցութեամբ նաեւ Անգլիոյ երկրին, կերպերուն եւ սովորութեանց վարժուելով՝ զվտողներ մեր ձեռքով եւ չզիջողներ իրենք իրենց՝ շնորհիւ հաստատութեանս գործը գտած են, եւ զեռլաւազայնները պիտի գտնեն, մինչդեռ իրենցմէ աւելի զօրաւոր եւ ճարպիկ հայ երիտասարդներ ասոնցմէ զուրկ ըլլալով՝ անգործ կը թափառին ամէն կողմեր:

Ամենայն անկեղծութեամբ կրնանք զիրենք յանձնարարել որ եւ է ազգ. դպրոցի վարչութեան թէ՛ հայրենիքի մէջ եւ թէ՛ արտասահման:

Այս պարտններ մեզ հայրենասէր կոչելու շնորհքն ալ կը զլանան, երբ իրենց պէս թուող հայրենասէրներ հասցնելու կարող եղել է հաստատութեանս: Երբ զեռ իրենք հայրենասիրութիւն բարձր թոթով շէին գլխեր, մենք հայրենիքի մէջ մինչեւ ցկախաղան իզոյժ կը գնէինք, եւ հիմա ալ այս երկրորդ կենսաբերնիս իրենց պէս հայրենասէրներ պատրաստելու նուիրած ենք, մեզքը իրենց վիզը եթէ անկէ օգտուիլ չեն գիտեր:

Իրենց կեցակեց զբազան ոճով սովորել գործնականով ստացած լեզուները: Բայց քահանայական կոչումը իրեն ձգել տուաւ աշխարհական վարժարանը եւ հրաւիրեց Ս. Ղազար, Հոսիոս, Թովմատի և ուսուցիչ ունեցաւ Հ. Ղուսնդ Վ. Ալիշան եւ Հ. Ռաֆայէլ Վ. Թրեանց: Յետ վեցամեայ ընթացքի, քահանայ ձեռնադրուեցաւ 1854ին Այնուհետեւ լը բազմաթիւ ձրքերն՝ ասպարէզ ունեցող հանգիստանալու վանական շրջանակի մէջ: Իւր գրական զբաղմանց հետ — որոց վրայ առանձինն պիտի խօսինք — վարեց բազմաթիւ պաշտօններ:

Ասոնց մէջ ամենէն երկարն ու կարեւորն եղաւ եւրոպացի այցելուաց ընդունելութիւնը: Քարոնանային եղանակին մէջ Խաւիա, Եւրոպայի պարտէզը, կը լեցուի ամեն ազգէ ճամբորդներով: Ամէն անոնք որ վերնակին կ'անցնին, անպատճապ պիտի այցելեն Հայրու կողմին, որ վանական կեանքի խորհրդականութեան հետ կը միացնէ Արեւելքի հաստատութիւնը:

Հ. Յակոբոս պիտէր անգլիէնէն, յունարէնէն, իտալերէնէն, գաղղիերէնէն:

Ահա այս է մեր բրածը իրենց համար. հասարակութեան կը թողունք զատել թէ ասիկայ քարնախորհրէն է թէ իսաչաղողփիւն, եւ ինչ անուն տալ կը վայելէ իրենց բրածին:

Չեմ ուզեր աւելի մանրամասնութեան իջնել զիս պաշտպանելու համար, ասիկայ բնականաբար զանոնք զատապարտել պիտի ըլլար, եւ ճիշդ այդ է որ զարդ ընել չուզելով լուսինք: Գանդի ատիկայ լրագրոց լուրերու սիւնակները լեցնել եւ ճարտութեան սիրահարներու հետաքրքրութիւն յազգեցնել զատ ուրիշ արդիւնք մը պիտի չունենար զիրենք ուղղութեան ընդունալ, որ այս բոլորին մէջ մեր միակ փափաքն է, եւ որուն համար է որ կը համարենք այս բոլոր նախասինքներուն: Ասոնք թէ՛ եւ ասիկայ խորնոր տակաւին խմբներն են, թէ՛ եւ այժմ անտակ տարիքունն բերամբ եւ գոցէ ումանց դրդամբ՝ բայց զեռ յոյս կարած չեմ իրենց զգալուանայն: Երածնին աւելի իրենց ազոյամտութեանը եւ անփորձութեանը կը վերապրեմ, որ տարիքունն եւ աշխարհի քերականութեանը մի քիչ սորվելուն համարատուութեամբ պիտի անցնին:

Իմ վերջին պարտքս կը համարիմ հրապարակաւ զիրենք Շառակելէն աւելի՝ լուսնամբ լրենց նախասինքներուն համարելով վրիկ իրենց եւ ազգին պատիւը, նման հօր մը (եւ ինչ որ եւ բրի քիչ հայր կընէ կամ կրնայ ընել) որ իրեն զէմ ելլող աղուն վրայ կը ջրս, սրուն արիւն կերթայ, բայց իր ազուն հրապարակաւ դատապարտել յանձն շառներ, եթէ մինչեւ անգամ նա ազոյամտութեամբ զինք անպատուել յանգցնի: Թէ՛ եւ իրենք չզիջան թէ իմ եւ հաստատութեանս պատիւը: Իրենցն էր եւ զայն ոտնակրի ընել փորձեցին, բայց նա իրենց պատիւը իրեն իմա պաշտպանել կուղեմ: Ազոյամտ ձորձը ընտանիքի շրջանակին մէջ կը լուսացուի կըսէ ասածը:

Հաստատութեանս ազգին ազգաս եւ օգնութեան իրօք կարօտ եւ արժանի եղող աղօց համար բացած ենք, Անոնք որ կուզեն կարգ ու կանոնաց հնազանդելով օգտուիլ անկէ, բարի

Օժտուած նաեւ եւրոպական նուրբ վարժուածքով և սիրելի կերպերով, պաշտօնն ստանձնեց հրեւրբը ընդունելու, որոնցմէ շատեր ծանօթ անձինքներ են: Եւրոպայի և Ամերիկայի մէջ, իրենց ընկերական բարձր գիշեր վը եւ կամ գրականութեամբ: Անոնցմէ շատեր իւր վրային կառուցելն անցան պատասխան զազա փարսեր, Հայուն և Միսիսիական վրայ: Եւրոպական մամուլին մէջ երբեք ցած գովեստները մեծ ու մասամբ իրեն կը պատկանին: Այցելուները, ինչ կուսակցութեան ալ պատկանելին խանդավառութեամբ կը մեկնէին: Միսիսիականները նա կը ներկայացնէր քաղաքակրթութեան քարոզչներ, իրականացող հայ ազգի ազնուական ձգտումներուն, ազգի մը՝ որ հնագույն պատմութիւնը կը միացնէ նորագոյն զարգացումներու հետ, Այսպէս նա կարողացաւ բարեկամելու շրջանակներ, որ, մեծաւ մասամբ, իշխանագուցնէր կը բազմանար և ամերիկացի միջինաստիներէ: Իւր բարեկամութեան էր Տօն Գառլոս: Մի անգամ տեսակցութեամբ մը ստացուած բարեկամութեանը՝ կը շարունակուէր այ-

նկան, մեր զուրբ բաց է: Իսկ անոնք որ գոհ կամ կարօտ չեն, որ մեր տուածին չեն հաւելիր, կամ հանգիստ նըստ լով կարգաւոր որ ամէն բան իրենց համար բլլուի, անպիսիներէն ալ կը խնդրենք որ չի գան: Իսկ անոնք որ եկած են, փոխանակ հոս հոն աւելորդ դիմումներ ընելու, որ զիրենք մեր ձեռքէն ազատեն, իրենք թէ աստարկեալներ ըլլային, թող հաճին հետանալ ասկէ, քանի որ մեկնելու ալ կարտարեալ արդատութիւն ունին, ինչպէս որ մինչեւ հիմա ալ ոչ մէկուն մեկնելուն զէմ արգելք յարուցուած է, մանաւանդ ասոնք մէկ քանիսն ինքզիւն ալ ենք որ նախան: Ինչպէս իսկ 18-19 տարեկան մէկին համար, անունդէն ու բնականաբար զատ Չ անգլ. ոսկի ամսականով գործ գտանք ու չի գիշու եւ կամ չուզեց երբ ալ Մենք հոս իրենց յանձնելիք քննիչի, բարեկարգիչի, լրտեսի եւ կամ համարակալի պաշտօն չունիմք:

Ահա այս պաշտպանական բացատրութիւնը տալէ վերջ՝ կը յայտարարենք թէ ինքզինքնիս ամէն զբոսարտութիւններէ վեր գտնելով այս պիտի ներուն զէմ պաշտպանելու հարկ չենք տեսներ: Մեր պաշտպանութիւնը մեր գործին մէջն է:

4. Թումանյան

ԱՆՃԱՍ ՆԻԹԵՆ

Ըսինք անցած անգամ թէ Պոլսոյ մամուլը անկուսի չըլլան մը կանչընէ ու մէկ քանի բառերով մասնանիչ ըրինք անոր բունած ուղղութիւնը: Դժբաղդաբար արտասահմանի մամուլին մէկ կարեւոր մասը զերծ չէ այս ողբալի կացութենէն, մանաւանդ քանի մը թերթեր նոյնիսկ որբար կը հանեն: Պոլսոյ մամուլին Մասնաւորիկ հարկ չենք տեսներ, վասնզի անոնք իսպառ կարեւորութեան զուրկ են և ալ եւս զ և է ազգայնութիւն չունին ժողո-

ցելուներուն կողմանէ թղթակցութեամբ և ընծայներով:

Կանխեցինք ըսել թէ հազուապէս կարողութիւն ունենիր անտեսաբարութեան մէջ, ձաքաւար էր միտ գամայն գրիչ, լեզուներ և վրձին, գործածելու մէջ, Անգլիոյ կառավարութիւնը իրեն յատկացուցած ըլլալով մեծընդ գուճուց: — Միսիսիական կառուած — Հ. Յակոբոս Հրդեհաստան կը գրկուէր վիճելու անոր հետ:

Ձեռնարկը բնականաբար անկարելի էր, քանի որ կապին ընդօրինակութիւնը միայն կար և բնագործ հայրեաց եղբէ: Բայց այդ հրեշտակութիւնը գովեստ մեղաւ իւր անտեսաբարութեան: Հ. Խավերտենց դարձաւ Հրդեհաստան՝ գրամի անդ գրիք մը բերելով, զեղեւորութիւն ի Պոլսոյ:

Երկար տարիներ գործակալութեան պաշտօն վարեց Թիէսո դի զին մէջ, որ Միսիսիական միտարարութեան երբեմնի սամարանցն էր:

Իսկ վերջին տարիներէ Ս. Ղազարու մէջ անոյց գրական աստանութեամբ: Օր մը, շարժուող շալ օր մը, նստած էր ծով փին վրայ, օրը

ժողովին մտաւոր դասակարգին վրայ, բայց, կը մտածենք, երբ որ վեր մէկը ելլայ հիմակուան թերթերուն վրայէն այս 20.30 տարուան պատմութիւնը գրել ուզէ, պիտի շուարի, անհատնում պարտութիւնը պէտքը պիտի զգայ, ու վերջի վերջոյ պիտի ձգէ գրելը և ուրիշ անցնի պատմագրի մարմալէն:

Քանի մը տարիներէ ի վեր ամէն ինչի ինչ խնդիր լուծուած, ամէն անձ արատուած և ամէն ճշմարտութիւն անձնական շահու համար ոտքի տակ առնուած է:

Զոյնի, արտօրինակ է այն միտքը որուն կը հետեւենք, Անհատներ կան ոչոք, ինչպէս ի վերջոյ գործը տեսած են և զեւ տեսնելու ամէն ընդունակութիւն ունին, սակայն այսօր յետիւտ լուծուած հանուած են և Անձեր կան որոնք լաւ անցեալ մը ունեցած են և կրնային, եթէ ուզէին, իրենց պնդել մաքուր պահել ու պատմութեան ոսկի էջերուն նկատելու և զայն բայց մարդկիւր իրենք իրենց ձեռքով իրենց անկումը պատրաստած են:

Եթէ անոնցմէ ոմանք այսօր մեռած գացած են հետեւին ձգելով անձք, արհամարհանք և գէշ յիշատակ մը, սակայն կան ալ որ զեւ կը քաշկուտեն իրենց անիմաստ զոյութիւնը պատէ պատունէ սուտ և ազոտութեան պատմութիւն գրելով:

Ասոնց մէջ ծիծաղելիներ ալ կան, «անկարելիներ», որոնք իրենց վերջին շունչը մինչեւ որ բաժնուի փտտած մարմիննէն չպիտի զազրին և ասին օձիքը ձրգելէ:

Նարունակ յիշերթիւ տնօրէնը՝ այս առիթը գրողը՝ «մեծք» և այլն բարրապէս զոյնները գիտնա:

լու են միանգամ ընդ միշտ թէ ալ զգուցանք իրենց անձնագրութիւններէն և լուսագոյն տեղերը իրենց անձը բազմեցնելու հիւանդութեանէն, Վերջ մը գրենք, ու անհետ թող մտնեն և քիչ մը լուրջ և մանաւանդ համեստ բլտնք, ծարիրութեւ, երիտասարդը, յաւագարը, կարեւորութիւն առնել ուզող և շատ շողոպտուցը՝ իրաբոս փտտուած փորձանք մը եղած են ազգին զլիւտն, և՛ որ պիտի ազատենք ատոնցմէ, Ատառած իմ:

Ինչօրուան պատմութիւնը գրողները օր մը պիտի շուարին, ըսինք, երբ ուզեն լրագրիւրէն քաղել հանել իրենց գործին ատաղձը, Երեւակայեցէք որ 30.40 տօրի վերջը պատմութեան գրքի մը մէջ գրուած ըլլայ թէ հայկական խնդիրը անմահ ներքէս պատրիարքը ստեղծեց ու միւս կողմէն Կոնստանտին Գ. Օտեանէն նամակ մը՝ Բարիկէն գրուած Ստեփան փաշա Աւանանին Պոլիս ու այդ նամակին մէջ որոշ կերպով բացատրուած ըլլայ թէ հայկական խնդիրը ներքէս պատրիարքը չստեղծեց ալ զոմանակը ստեղծեց, ըսէ՛ք, ստոնցմէ ո՞րը ճշմարիտ ընդունի այն ատենուան թերեւս աւելի արթուն հայ ժողովուրդը:

Ճիշտ է թէ՛ հայկական խնդիրը ներքէս պատրիարքի պաշտօնավարութեան օրով մարմին առաւ կամ աւելի ճիշտը բռնի ստեղծուեցաւ, բայց ատիկա ըսել չէ թէ ներքէս պատրիարք ծնաւ պայն:

Մեզի անձանօթ չեն հարստահարութեան տեղեկագրիին պատրաստութեան կերպը, զայն պատրաստողները և մանաւանդ անոր գաղափարը յաջողները:

Մեզի անձանօթ չեն հարստահարութեան տեղեկագրիին պատրաստութեան կերպը, զայն պատրաստողները և մանաւանդ անոր գաղափարը յաջողները:

րաստողները և մանաւանդ անոր գաղափարը յաջողները:

Ազգամիտ և պարկեշտ ըլլանք գոնէ ապագայ պատմութեան ատաղձ հայրամայութեան մէջ ու ու կեղծ իբր, ինչպէս իրումի և առ ու ան երկիրները բարձրացնելու խելայեղումին մէջ չը խելզենք ճշմարտութիւնները, որոնք եթէ այսօր մեզ համար մեծ կարեւորութիւն մը ունենալու հանգամանքը չկրնին բայց մեր յաջորդ սերունդին համար կրնան շատ կարեւոր համարուիլ, ու չնախադաշարենք այդ սերունդը որ անշուշտ փայլուն գաղափար մը չպիտի կազմէ մեր այժմու լրագրութեան վրայ:

Կը կարծենք հասկցուցած ըլլալ մեր միտքը անոնց, որոնք խելզելու մը առաքիւնութեան կարգը կը զատեն, կը յուսանք որ ոմանք ընթերցողները պիտի հասկնան ըրած տկնարկութիւններս:

ՈՒՍԻՔ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ

ԼՍՈՒԻԻ ԹԷ ԼՍՈՒՍՆՍՅԱԾ

Ըսուած է արդէն որ կինը մարդկային ազգին կէսն է և այն կեանքը, որուն մէջ մասը չի կազմեր ան, ամբողջութիւն մը չէ որ կը ներկայացնէ:

Ուրիշ կարելի է բազմաթիւ անգամ ստուսնացած մարդուն իր տեսակը պահպանելու, մարդկութիւնը շարունակելու բարձր նպատակին նուիրուած կեանքը՝ ամուրի մարդուն աննպատակ, թափուր կեանքին հետ ժողովուրդներն ալ, ազգերն ալ ճիշտ անհասանելու պէտ են: Մտոնք ալ շատ կամ քիչ կ'ապրին:

Անհատ մը ժամանակէն առաջ գերեզման չպիտի մտնէ եթէ իր մարմնը պատրաստուած է և մանաւանդ անոր գաղափարը յաջողները:

գոյութիւնը չնչնով ընկղմած իւր ընթացման մէջ: Սրտութիւն ոսկեւ բայց մէկ կը թափանցէ և ջերմի կը վերադառնա շիւտանութեանը այնքան կը շատնէ որ վերաբուժութեան միջոցով կրնայ անհրաժեշտ կ'ըլլայ: Արատելով անոր շնորհիւ՝ մահուան վտանգէն, գնաց Ագօրո—Ռափայէլեան վարձարանի ամարանոցը, — իւր առողջութիւնը գտնելու, հոն տարի ու կէս անցնելէ վերջ, ապաքինողի զեղքի մէջ, օգոստոսի 28ին, ծանր հիւանդ կ'ընկնայ, և քրիստոնէական երջանիկ մահով կը կնքուի արդիւնաւոր կեանք մը:

Սարգիստեանի զեղք, գերեզմանէն կեանքին զերազանած իւր գրական գործունէութիւնը տեսնելու, Գործունէութիւն մը՝ որ այնքան աւելի սքանչելի է ճանչցուելու քրքան անձանօթ մնացած է, երկու որոշ տարրէ կը բաղկանայ այն, քարգրանկութիւն, — բայց միշտ հայերէնէ ոտքի լեզուի մը, — և ինքնագ ուրիշ:

Հ. Իսախանիան շատ յառաջ ունեցած էր այն գաղափարը՝ զոր այժմ արտասահմանի մէջ գործադրել կ'ազնն:

հակայ գործով մը.— Հայը Եւրոպային ծանօթացնելու, Նախորդներ ունեցած էր անշուշտ Սոմալիանը, Արիւստուրա Արմենիայի հեղինակը, և Ազգերուան որ մեր նախնեաց այլևալ երկերը լատիներէն թարգմանեց:

Սակայն ատոնք միայն գիտնական գործի էին, հետեւաբար կարող չէին շատ արածուիլ: Հ. Իսախանիան ընդարձակեց ծրարիւրը, ոճը փոփոխեց, աւելի ծաւալուեց ընկեր, համար, եւ այդ բարը չեղանցեցաւ իւր պաշտօնէս, այցելու եւրոպացիները բազմութիւ հարցումներ կրնէին հայ ազգի վերաբերեալ, մտածեց բերանացի պատասխանները գրի առնուիլ, և օգտուիլ անոնց հետաքրքրութեանէն ինչպատ հայ Անցելոյն:

Այս կարգի աշխատութեանց մէջ առաջին պէտք ենք համարել, իւր պատկերով ու գաղափարով, Հայոց պատմութիւնը, որուն ապագութեան ծիսքերը յայժմ առաւ Հնդկաստանի հայ վաճառական մը, Գաղղի բնակ պատմութիւն մը կրնէ շատ զոտար պիտի չըլլար Հ. Իսախանիանը, բայց պատմութիւնը ազգային, Վիտքեր նախ դարեկ նկարիչ մը՝ որ կարեւոր գեղեցիկ շա-

րադրութիւններ ընել, պէտք էր ինքնին բացատրել անոր հայկական ճարտարապետութիւնը, հայկական հին տարազները, և հասկնար նկարչութիւնը:

Հ. Իսախանիան ունէր այս պատահալուած պայմանները. Ռափայէլեան վարձարանի մէջ եղած ժամանակ սովորած էր նկարչութիւն, լաւ կը նկարէր, և աւելի լաւ կը գնահատէր: Գտնուեցաւ իտալացի նկարիչ մը որուն յանձնեց թղթի վրայ առնուլ այն անցքերը՝ որոնց թուար եղեր էր մեր բնաշխարհը, այդ նկարիւր փոխանակ Ռուսայնիերէն՝ Բակըտէն կը ներշնչուէր, Ամէն անգամ որ պատեւրազմ կան գէլը մը պիտի նկարէր, պէտք էր իր Բակըտէն դիմել: Այսպէս, շարադրութիւն մ'ընելէ վերջ, զիւրին էր անոնց կողմէն շնորհ:

Ոչոքի ալ ձուկ եղաւ այդ պատկերներուն շարքը, Իսախանիան աւելին կը փոփոխէ, սկսած էր անոնց փոքրագրիւն ալ շինել տալ՝ դասադրելու համար, կը լսուէր հարբեցող նկարչին խղճուիլը ջրանցի մը մէջ, Միշտ իւր վերջին օրեր կ'ապրեր իւր մէջ այդ փոփոխը, և

նոյն բոլոր մասերը լաւ պահուած են:

Նոյնպէս այդ մը երկար պիտի ապրի եթէ անգամները լաւ կը գործեն, եթէ անոնց մէջ համարաշխարհիւն է որ կը տիրէ, եթէ անհասանելու ընդհանուրին օգտակար ըլլալու սկզբունքէն է որ կ'առաջնորդուին:

Եւ ո՞րը աւելի ընդունակ է իր նմանին օգտակար ըլլալու, ամուրիութիւն ամուսնացածը:

Ամուրի մարդը չունի այն սրբագոյն յարկը, որու հովանիին տակ կեանքը աւելի խաղաղ, աւելի ներգաղնակ է, ուր մարդուն սրտին մէջ բնութեանց ցանուած ազգիւր զգացումներուն սերմերը կը բողբոջին, ծիլեր կ'արձակեն:

Հոն հաւատարիմ, անխառնախփ ընկերութիւն մը ոսկեղէն սիրաց կայ, հրեշտակային մանուկի մը սփոփելի ճիշերը կան, Ամուրի գուրի է բոլոր անոնց ներշնչելիք երջանկութեանու գործունէութեան, ներկային համար, և յոյսէն ու վստահութեան նպագային համար:

Ամուսնացած մարդը ամբողջ ընտանիքի մը գործակալութիւնն է, իր կինը, զուգընկերը իր ճակտին քրտինքովը կ'ապրեցնէ, Այսօրուանը հոգալու, վաղուանը մտածելու քաջութիւնը ունի ան, որովհետեւ իր սրտին մտիկ, կուրծքին վրայ կը սեղմէ իր հարազատ դասակը, որ իր կեանքին նպատակն է, իր սրտան ու միտին մէկ կտորն է, Որովհետեւ ան կը քաղէ անմոռունակ մանկութեան մը երկնային ժպիտները, իր մտքի մին ու հոգին սիրոյ և երջանկութեան հեշտաւէտ թնուրտին մէջ լողացող սիրալիք մարդն է ան:

Եւ մարդ մը իր նմաններուն օգտակար ըլլալու ընդունակութեան տիրանալու համար չէ՞ որ ամենէն առաջ ազգիւր զգացումներով տոյնուած մէկը ըլլալու է:

Միթէ չկա՞ն սուտերներ, որոնց շատ բան կը պարտի մարդկութիւնը, Միթէ չկա՞ն սուտնացածներ, որոնք մեծ վնասներ հասցուցած են իրենց նմաններուն: Այո՛, կան, առիկայ ոչ ոք կարող է ուրանալ: Սակայն մեր ըրածը բազմաթիւն մըն է մայրեր կային իրարու հակառակ կեանքերու

կը պատրաստուէր զայն գործադրել, երբ մահը մարեց գանոնք իւր օրերուն հետ:

Երկրորդ թարգմանութիւնը— ժամանակագրութեամբ վերջինը, — է Անվաններու անգղիէն թարգմանութիւնը: Ասոնք իրենց վերապահան ձեւովը և Սուրբ գրքի հետ ունեցած աղբիւրովը շատ շահագրգիռ պիտի ըլլային ամերիկա և անգղ. այցելուներուն: Թէպէտ յաճախ ստիպուեցաւ, այսերէնը հասկնալու համար, յունարէնի հետ համեմատել, սամանելի հետազոտութիւն ընել, բայց ամենայն ինչ մոռցաւ՝ երբ գործը պատկերեցաւ արտաքոյ կարգի ընդունելութեամբ և գնահատումով, յօգուտ մտնելու և մանաւանդ նամակներու միջոցաւ: Կանիւրիւր, հոգեկարոր հոյսագէտ, Անվաններու անգղիէնը՝ հաւաստի գտու Ատառուածաշունչի և Միլուտի անգղիէնի:

«Սխտեանի» գաղիւրէն թարգմանութեան մէջ կարեւոր մանակցութեան մը ունեցած է Հ. Իսախանիան, որ կը հակէր ապագրութեան վրայ, կը որոտուէր, կը լրացէր, — աշխատ

արդիւնքներուն մէջ :

Ընկերային բարքերու ազնուացման և մտքուն նանրային բարօրութեան ոչինչ այնքան կը նպաստէ, որքան ընտանեկան մաքուր և անխառն կեանք մը : Մինչդեռ ամուրի կեանքը մարդկութեան սրտին վրայ բացուած թունալից վէրք մըն է, որքան ան ծաւալի, այնքան մարդկային տիրենը պիտի ապականի : Կան ճշմարտութիւններ զորս ո՛չ ոք պիտի կրնայ ուրանալ . այդ կարգի ճշմարտութիւններ են նաեւ ասոնք :

Ընտանեքը այն դօրանն է, որ կը զօգէ մէկը ամէնուն, անհաւը ընդհանուրին :

Մարդկութիւնը անհուն շղթայ մըն է և ընտանեքները՝ այդ շղթան կազմող օղակներն են : Ամուրի կեանք մը միթէ կրնայ օղակ մը կազմել ո՛չ, Կրնայ մէկ մասը կազմել այդ հսկայ շղթային—դարձեալ ո՛չ :

Ազգ մը, որուն մէջ երթալով աւելի մեծ ծաւալ կը տանայ ամուրիութեան դասն և լքուած կեանքը, դատապարտուած է անկի շուտ մեռնելու :

Ազգ մը, որուն մէջ վեհօրէն կը տիրէ ընտանեկան բեղմնաւոր կեանքը, սահմանուած է աւելի երկար սպրեւու :

ՏԻԳՐԱՆ ԱՃԷՍԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

Ասկէ առաջ գրած էինք թէ ռուսահայ ծանօթ վիպագիր Մեւրիք Ռաֆֆիի ընտանեքը կոչ մը ուղղած էր հասարակութեանը, նպաստ խնդրելու համար : Այդ կոչի մասին, որ կեղծ է սիւրբ, հետեւեալը հրատարակութեան արուած է Իրիֆիլի թերթի մը մէջ, հանգուցեալ վիպագրի նպագականներուն մէկուն կողմէ, — «Մեւրիք Ռաֆֆիի մօր աղերսագիր կոչը իր հերթով զօլիս է լրացնելու այն բացմօրինակ և բազմակերպ խաբեբայական գործողութիւնները, որ զարմանալի

ստահակութեամբ կատարվում են յանուն Մեւրիք Ռաֆֆիի շքանոր ազգականներին — նրա յիշատակն յարգողներից փող շորթելու գիտումով : Փայտաշուկի գիւղի նախկին (հիմա պաշտօնաւոր) ուսուցիչ Պոլսեցի Ռուբէն Աճէմեանի հրատարակած նամակը, որպէս Մեւրիք Յակոբեանի զանազան մօր աղերսագիր—իրան յաղթաբողութեան մաշող ճիրաններին աղաթելու է, որովհետեւ Մեւրիք Յակոբեանի 80 ամեայ մայրը—տասն—ապրում է սեփական տան մէջ, երկու որդոց հովանու ներքոյ, բորեկեցիկ ու խաղաղ կերպով : շրջապատված իր թոռ ու ծոռներով : Երեւի մեթ անկիւններում Մեւրիք Յակոբեանի յիշատակը շահագործողների երբեմնակի գտած աշուղութիւնը հանգիստ չէ տալիս պաշտօնագուրկ վարժապետին, որ փորձել է ծածկել մօր գիտակը և գրումական օգնութիւն աղերսել հայ հասարակութից :»

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ս

Պոլսոյ պուրկարական էքլարք Եօզէֆ Ա. Բալօֆէրի իր ազգականներուն գրած մէկ նամակին մէջ յայտնել է թէ մտադիր է մօտեւս իր գահէն հրատարակել Մարիէնպատ երթալ քանի մը տարի դարմանուելու համար :

—Պոլսոյ կրօնական շրջանակներուն մէջ լուր կը պատի եղեր թէ ռուսերու կողմէն դիմումներ եղած են պուրկարական էքլարքութիւնը ջնջելու և պուրկարեկեղեցին կրկին յունական եկեղեցոյն հետ միացնելու համար :

Գործը ընկէ վերջ՝ պատճառ կը բացատրէ, և հայ տառերով կը նշանակէ անգղ. հնչուները . լուսաբոյն անգղերէն քերականութիւնը, — թեթեւա :

Հ. Բալօբեանցի հետ խօսակցողը խօսոյն պիտի ճանչնար անոր մէջ բեղուն երեւակայութիւն մը . որ կարող է փոքր իրի վրայ գիրք մը շինել և զխառնէ՛ պատմագրութիւն մը :

Բնագրութեան խորագրապետ եղած ժամանակ դորձածեց այս յատկութիւնը Լճակիս ձկնորս և Սարգսրութիւննով : Անդրադարձութիւններ են, խորհրդածութիւններ, զորս կը դանաղանէ խօսակցութեամբ և նկարագրութեամբ :

Իւր ներշնչողը՝ ներկայն էր . ժամանակակից գէպերը իւր կեանքի միջադէպերն են որոնցմէ ստացած սպարութիւնը կուգէ, աւելի զօրացնելով, ապագային յանձնել : Գողջիոյ և Բրուսոյ սրբւնոտ մրցանքին ժամանակ, փութաց լրացրաց սեղեկութիւնները հաւաքել և կազմեց ստուար հատոր մը որ շուտով սպառեցաւ :

Պ Ո Ւ Լ Կ Ա Ր Ի Ս

Ռուսմանիոյ կարօյ թագաւորը հոկտ. 29ին Ռուսոյք ըրած այցելութեան առթիւ շատ սիրալիր կերպիւ ընդունուած է Ֆէրտիանա իշխանէն : Իրենց տեսակցութիւնը շատ բարեկամական եղած է և երկու կողմէն պատուանշաններ շնորհուր են ռուսման և պուրկար նախարարներուն ու մէնէրալներուն :

Հոկտեմբեր 30ին թագաւորն ու իշխանը իրենց հետեւորդներով գացեր են Կրիլիցա, ուր թնդանօթի հարուածներով ողջունելէ ետքը հոգեհանգիստ կատարուել է ռուսմանական մատուան մէջ : Թագաւորը հոյակապ պսակ մը զետեղել է թրքոռուս պատերազմին առն ինկած քաղեր գերեզմանին վրայ : Հոգեհանգիստէն ետքը ամբողջ իւրմըը շրջագայել է պատերազմի դաշտին վրայ կրիլիճա գիւղին շրջակաները : Իրիկուան գէմ դաշեր են ինչիսա կէօրկի վաճօվին տունը, ուր 25 տարի առաջ Ալէքսանտր Բ. կայսրը իջևանած էր : Թեթեւ ճաշ մը ընելով Պուրկարիոյ յառաջդիմութեան համար բաժակներ պարպուել են և նոյն իրիկուրը հիւրերը մեկնել են դէպի Սօմօվիթ և անկէ Թուրնու—Սօկուրէլի, ուր սիրալիր գրկախառնութիւններով բաժնուելով իշխանը վերադարձել է Սօֆիա :

Ա Ձ Դ

Ինպատ Ազգ. երկսեռ վարժարանաց ճեմատեմատո հայ դերասանական խմբին կողմանէ թատերական ներկայացում մը պիտի տրուի յառաջիկայ հինգշաբթի դիւնը, նոյեմբեր 7ին . ընդ հովանաւորութեամբ վեմ. կառավարիչ Բ. Սթանչէֆի :

Ս. Ղազարու հրդեհին լուսով խկոյն հետաքրքրական անտրակ մը սկսած շինել այս դժբաղդութեան վրայ :

Բայց իւր Հնդկաստան ուղևորին էր որ իւր լուսաբոյն ինքնագրութեան մասեղ պիտի տար : Աղիւտութիւն ի Պուրկարի Հնդկաստանի նկարագրութիւն մըն է, վկայելով ու զարմանալիքներով իւր հաճոյքով կրնիկեր ընթերցող այս անգղիացի ուղևորներուն ոչ ոք առջև, կը պարծում ջրեղէն հայելի մը և որոնք արձարալից պատմութեանը կը կարճեցնեն անսպաս ժամերը : Նկարագրութիւնը մտածել կուտան թէ պատկերահան մըն է հեղինակը, իւր խօսքը կ'ստնուէ զոյնը, զօրութիւնը, նաև միակերպութիւնը իւր գիտած տեսարաններուն : Նկարագրուած են տեղական սովորութիւնները և վարչութեան եղանակը :

Հ. Բալօբեանցի լեզուն ընտիր աշխարհարարներէն է. զոր Պ. Արֆիար Արեւելի մէջ գոված է երբեմն իր լուսաբոյնը Բազմալիպի մէջ երեցած լ'զուներուն : Ասոնք են իւր գրական յիշատակ-

Հոգաբարձութիւնս լիայոյս է թէ ռազմաթիւ աղքատ և որք մանուկներու կրթութեան գործին ստատուելու նպատակով ըրած իր այս ձեռնարկը հարկ եղած քաջալերն և նիւթական օժանդակութիւնը պիտի գրանէ հասարակութեան կողմէ :

Աղետուէի տիկնայք Բ. Մովսէս, Չ. Մարինեան և և Ն. Պիպէրեան սիրայօժար յանձն առած են ձախել սոսմակները, հետեւապէս պատ. ազգայինք պէտք եղած ընդունելութիւնը կը հաճին բնել սոյն ազնուէի տիկնայց գիմուսին :

Ի դիմաց հոգաբարձութեան Ազգ. վարժարանաց Աստեղապիր Աստեղապետ Փ. Հալաւան Ե. Մ. Թովմապետ 1 Նոյեմբեր 1902 Վառաա

ԹԱՍՏՈՆ

Այս երկու պիտի ներկայացուի 00թէ1102 զբերուելու 5 արարուած, և ձիազոյցայի զաւելի մըն :

Կիրակի դիւնը, «Սուտի կրօնաւորը» թատերախաղ 2 արար, և 49 տեսակ տեղութեամբ երկրիս գեղեցիկ հին զուարճալի կատակախաղ 3 արար :

Մտ օրէն պիտի ներկայացուի «ՀԱՄԼԷԹ»

Ա. Ր Մ Է Ն Ի Ա

Լ ի ն չ ի

(Հեղինակի պատկերով և ինքնակենսագրութեամբ)

Գ Ր Ե Գ

Պ. Տ Օ Ն ա պ է ս է ս և և

Գ Ր Ի Ն

2 1/2 շիլին 1 րբ. 25 կոպ.

3 ֆր. 60 սանթ

Գրիմել աշխատասիրողին, 117 Կոստաֆիև Բօս Հիքիտր'ս Բուք Լօնսօն Մ.

ները՝ զորս կ'աւանդէ հայ ընթերցողաց ու կը մեկնի :

Կը հանգչի հիմա գեղջկական դերեղմանն ողջ մը . յատակ երկինք մը վրան կը հսկէ . քովը կը տարածուին հովիտներ ու բլուրներ . սեղ մը ուր սգով սցեղած ժամանակ, փափագը կը զգայ մարդ ինքն ալ ինչ մեծ նեղու :

Իտալիա՛, առատածու ընտրեմ, եթէ կը հասկնաս ցուին զտանկընքն . և թէ կը յարգես ուրիշներուն զպացումը . ծաղիկներ չոսյէ այս նոր դարձան շուրջը . . .

Ամէն դարձան յորոգէ զայն և սուրբէ քու ցօղմդ իտրիդական :

Հ. Կ. ՏԵՐ ՍՄԱԿԵԿՍ

(Բազմալիպի)

Отговорникъ

Мурадъ Ераносянъ

Печатница «Вера», Вара: